

Előszó

A Zalai Múzeum 9. kötete a megye legrégebbi múzeumi intézménye, a Balatoni Múzeum alapításának 100. évfordulója alkalmából egy keszthelyi kötet. Száz esztendő egy intézmény életében is nagy idő, és ahogyan fordulatokban gazdag hazánk története az utóbbi évszázadban, úgy ez hűen tükröződik vissza a Balatoni Múzeum történetében is.

Az alapítás körülményei tipikusak. A magyar honfoglalás millenniumának megünneplése együtt járt a múlt tárgyi emlékei iránti fokozottabb érdeklődéssel, és az ország számos pontján született kezdeményezés a muzeális anyag rendszeres gyűjtésére, rendszerezésére és a nagyközönség számára történő bemutatására. Persze a gyakran hirtelen jött lelkesedés nem mindenütt vezetett eredményre, életképes múzeum alapításához. Keszthelyen azért járt sikerrel a kezdeményezés, azért alakulhatott meg 1898-ban a Balatoni Múzeum-Egyesület, mert a település iskolaváros jellegéből adódóan meg voltak a személyi feltételek, és a város vezetése felismerte, hogy a kibontakozó balatoni idegenforgalom fellendítéséhez nem elég a strand, a vendéglők és a megfelelő számú szállásférőhely, a vendégcsalogatást segíthetik a kulturális programok, a látványosságok is.

A gyűjtőmunkának és az adományoknak köszönhetően alig több, mint egy esztendővel az alapítás után, 1899-ben, a Fő téren, a mai Városháza épületében megnyílt a Balatoni Múzeum-Egyesület első állandó kiállítása. Az egyesület vezetői jól gazdálkodtak, és mai szóhasználattal ügyesen lobbyztak, így századunk első évtizedében már elérhető közelségbe került egy önálló múzeumépület megépítése. A szépreményű tervek az I. világháború következtében szertefoszlottak. Az egyesületi vagyoni nagyobbik része a pénz elértéktelenedésével semmivé vált, csak a megszerzett telkek jelentettek értéket.

A Klébelsberg korszak egyik legjelentősebb vidéki kulturális beruházása, a Balatoni Múzeum épületének megépítése a kulturális kormányzat, az ország egyik leggazdagabb főura, a Keszthelyen élő Festetics Tasziló herceg, a város és a Balaton-környék lakosságának összefogásával indulhatott meg 1925-ben. Az épület homlokzatán olvasható 1928-as évszám csak azt jelöli, hogy az épület tető alá került. Az építkezést a gazdasági válság egyre jobban megnehezítette. Az állami szubvenció elapadása, amelyről az egyesület lelkes vezetői

nemigen akartak tudomást venni 1932-ben a csőd szélére juttatta a múzeumot. A 30-as évek közepén aztán ha nem is sikerült az építkezést befejezni, de lakhatóvá vált az épület, és 1937-ben ideköltözhettek a gyűjtemények. A sümegi Darnay Múzeum anyagának Keszthelyre kerülésével a Balatoni Múzeum a Dunántúl egyik leggazdagabb múzeumi gyűjteményévé vált.

A II. világháború magában a múzeumépületben nem okozott kárt, de a híres gyűjteményt nyugatra akarták menekíteni, és a Balatoni Múzeum anyagát szállító szerelvény 1945. március 30-án a zalaegerszegi vasútállomáson egy bombatámadásnak esett áldozatul. A sértetlen, de gyakorlatilag üres épületnek különböző funkciókat szántak. Még 1948-ban is felmerült, hogy mezőgazdasági középiskolát helyezzenek el benne, a Balatoni Múzeum pedig költözzön egy kisebb épületbe. Az épület rendeltetésének megőrzésére országos összefogással, döntően kölcsönzött tárgyakkal nyílt meg 1949-ben az a nagy állandó kiállítás, amely jó egy évtizeden át minden kronológiai kiállítás számára mintául szolgált. A múzeum változó összetételű tudományos munkatársi gárdája lelkes gyűjtőmunkájának köszönhetően újra egyre több régészeti, néprajzi és természettudományi tárgy került a raktárakba, az államosított illetve gazdátlanúvá vált kastélyokból és kúriákból is értékes képző- és iparművészeti anyagot szállítottak Keszthelyre.

1950-től a város és környéke Veszprém megyéhez került, amely nem sok gondot fordított a reakciónak tartott városra és intézményeire, inkább az ipari városokat és a megyeszékhelyhez közel eső balatoni partszakaszt fejlesztette. A rendszeres karbantartás elmaradása a múzeumépület állagának romlásához vezetett. A 70-es évek közepén aztán „gyertyafényes múzeum”-ként híresült el a Balatoni Múzeum, hiszen a tűzveszély elkerülésére még az elektromos áramot is ki kellett kapcsolni.

1979. január 1-jétől került vissza a keszthelyi járás Zala megyéhez, a Balatoni Múzeum pedig a Zala Megyei Múzeumok Igazgatóságának intézménye lett. 1980-tól megkezdődött az épület felújítása és korszerűsítése, amelynek végén 1986-ban az emeleti II teremben megnyílt az új állandó kiállítás, immár gyakorlatilag teljesen saját anyagból.

A rendszerváltás a múzeumokban is éreztette hatását. A gazdasági nehézségek, a lehetőségek szűkülése, egy tudományos munkatársi állás elvesztése új szemléletmó-

dot, gyakorlatiasabb működést tettek szükségessé. A gyűjtőmunka, a műtárgyvédelem, a nivós kiállítások megszervezése csak külső források felkutatásával volt fenntartható. Meg kellett tanulni, és meg is tanultunk pályázatot készíteni. Az évfordulóra rendezett múzeumtörténeti kiállítás anyagát a gyűjteményeinkben őrzött 380.000 tárgyból válogattuk ki. Ez a nagy szám azonban azt is jelenti, hogy raktáraink megteltek. A további fejlődés, gyarapodás feltétele, hogy az épület tetőterének beépítésével növeljük a hasznos alapterületet, és megteremtsük a korszerű műtárgyvédelem feltételeit. A múzeum vezetése és munkatársi gárdája optimistán tekint az intézmény jövőjére.

Lipp Vilmos múlt századi ásatásai óta Keszthely és környéke fogalom a régészetben. A múzeumi szakágak közül a régészet volt mindig is a Balatoni Múzeum fő

gyűjtési és kutatási területe. Ennek tudható be, hogy Magyarország régészeti topográfiájának első kötete a mi gyűjtőterületünk lelőhelyeit és leleteit vette számba, és ez magyarázza a régészeti dolgozatok túlsúlyát jelen kötetben is. Itt szeretnék köszönetet mondani mindazon volt és jelenlegi munkatársunknak, a Keszthely és környéke történetével foglalkozó kutatóknak, akik rendelkezésre bocsátották kézírataikat. Köszönettel tartozom fenntartónknak, a Zala Megyei Önkormányzati Közgyűlésnek, a Zala Megyei Múzeumok Igazgatóságának és a Nemzeti Kulturális Alapnak, akiknek a támogatása lehetővé tette ennek a kötetnek a megjelentetését.

Müller Róbert
múzeumigazgató